

УДК 343.85 : 363.62

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-286-293

Альона ПОНОМАРЬОВА[©]

аспірант

(Пенітенціарна академія України,

м. Чернігів, Україна)

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ ЩОДО ДІТЕЙ

У статті проаналізовано національне законодавство у сфері протидії домашньому насильству за участю дітей. Підкреслено, що органи опіки та піклування є одним із уповноважених органів, діяльність яких спрямована на запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством щодо дітей. Розглянуто повноваження органів опіки та піклування у сфері протидії домашньому насильству за участю дітей. Зроблено висновок про необхідність міждисциплінарного підходу щодо розробки та впровадження системи заходів, спрямованих на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих від домашнього насильства дітей та дітей-свідків такої події.

Ключові слова: насильство, домашнє насильство, кримінальні правопорушення, органи опіки та піклування, запобігання насильству, патронат, діти.

Постановка проблеми. З метою запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, зокрема пов'язаних із домашнім насильством щодо дітей, має бути вирішене актуальне масштабне завдання з охорони життя і здоров'я дітей. Комплексне розв'язання проблеми забезпечення в Україні прав дитини, зокрема на охорону здоров'я, можливе при ефективній реалізації державної політики та якісній взаємодії всіх суб'єктів права щодо розроблення, впровадження, моніторингу заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у досліджуваній сфері.

Запобігання кримінальним правопорушенням є основним завданням, що покладається на всі інститути держави, має комплексний характер і передбачає використання не тільки правових, але й інтеграційних досягнень різноманітних напрямів наукових знань. В основі такої діяльності лежать інструменти, спрямовані на усунення причин та умов злочинності, можливості вчинення задуманих правопорушень шляхом розроблення і здійснення цілеспрямованих заходів [1, с. 14]. У кримінологічній науці сформувалася система запобігання кримінальним правопорушенням, що постійно розвивається. При цьому основним завданням такої діяльності є не тільки недопущення вчинення злочинів, але і захист життєво важливих інтересів держави, громадян від загрози різних видів правопорушень, злочинності загалом [2, с. 155].

Необхідною умовою державної політики у сфері запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, зокрема пов'язаних із домашнім насильством щодо дітей, є реалізація системи заходів запобігання, що має безпосередній та опосередкований характер [3, с. 240]. Об'єктивно існуюча потреба суспільства в запобіганні кримінальним правопорушенням, зокрема пов'язаним із домашнім насильством щодо дітей, детермінує характер та зміст засобів її задоволення. Має бути баланс між рівнем соціального, економічного, духовного розвитку суспільства та наявністю певних факторів, в усуненні яких зацікавлене суспільство. Кримінальні правопорушення, зокрема пов'язані з домашнім насильством щодо дітей, є соціально обумовленими і потребують наявності та вибору засобів впливу на їх недопущення, усунення причин та умов злочинності. Тому суспільство та публічні органи влади, усвідомивши необхідність відтворення системи запобіжної діяльності з урахуванням сучасних реалій, намагаються розробляти, закріплювати на законодавчому рівні, застосовувати заходи, спрямовані на усунення причин та умов злочинності й недопущення вчинення кримінальних правопорушень,

© А. Пономарьова, 2023

alena-ponomareva-1986@ukr.net

зокрема таких, що пов'язані з домашнім насильством щодо дітей.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Проблематика домашнього насильства, зокрема, кримінальних правопорушень щодо дитини у цій сфері, не є новою з точки зору стану її наукового розроблення в Україні. Дослідженням окресленої проблеми займалися багато вчених, серед яких, зокрема: А. Блага, О. Бондаренко, Т. Бугасць, В. Василевич, Я. Верещака, О. Гіда, І. Гловюк, О. Джужа, П. Зеленьак, О. Зима, О. Ковальова, Н. Король, Н. Кулакова, К. Левченко, Н. Пашко, Д. Пругян, О. Соловійова, М. Хавронюк та ін. Як правило, науковці привертати увагу суспільства, держави до загальних питань домашнього насильства, де у більшості випадків потерпілою була жінка, залишаючи поза увагою проблеми щодо визнання дитини потерпілою від домашнього насильства або дитини, що стала свідком цієї події; розроблення заходів щодо попередження та профілактики випадків домашнього насильства за участю дитини; ефективної взаємодії всіх уповноважених суб'єктів права у сфері запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством щодо дітей.

Метою статті є аналіз національного законодавства щодо повноважень органів опіки та піклування у сфері запобігання домашньому насильству за участю дітей, зокрема кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством щодо дітей.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні національне законодавство представлено розгалуженою системою нормативно-правових актів, що безпосередньо регламентують діяльність суб'єктів права у сфері захисту дітей, сукупність заходів із запобігання кримінальним правопорушенням щодо дітей, що в цілому являють собою юридичний механізм забезпечення, охорони та захисту прав дитини в Україні. Основними нормативно-правовими актами, спрямованими на забезпечення, охорону та захист прав дитини України, є такі: Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року; Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція); Конституція України; Сімейний кодекс України; Цивільний кодекс України; Кримінальний кодекс України; Кримінальний процесуальний кодекс України; Закон України «Про охорону дитинства»; Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»; Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; Закон України «Про соціальні послуги»; Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»; Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»; Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» тощо.

Завданням органів публічної влади є розроблення і реалізація системи забезпечення безпеки громадян та усунення причин та умов кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я дитини. Підтримуємо думку П. Зеленьак, Н. Кулакової, що запобігання кримінальним правопорушенням – це різноманітна, багатоаспектна, різнорівнева, регламентована нормами права діяльність державних органів, громадських організацій та окремих громадян, що спрямована на недопущення вчинення правопорушень, зокрема, на їх усунення, послаблення або нейтралізацію, недопущення або мінімізацію їхніх наслідків, а також здійснення коригуючого впливу на осіб із протиправною поведінкою [2, с. 155].

Відповідно до вищенаведених актів законодавства суб'єктами загальносоціального захисту дітей і профілактики серед них правопорушень у межах визначеної компетенції є: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей (Міністерство соціальної політики України), центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері сім'ї та дітей, відповідні структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад; уповноважені підрозділи органів Національної поліції; приймальники-розподільники для дітей органів Національної поліції; школи соціальної реабілітації та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти; центри медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я; спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка) [4; 5].

Суб'єктами, що безпосередньо здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії

домашньому насильству, є: спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; інші органи та установи, на які покладаються функції зі здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [6].

Окремо слід виділити органи опіки та піклування, що є особливою формою державної турботи про малолітніх (до 14 років) та неповнолітніх дітей (з 14 до 18 років), що встановлюється над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування. Опіка, піклування над дитиною встановлюється органом опіки та піклування, а також судом у випадках, передбачених ст. 60 Цивільного кодексу України [7]. Органами опіки та піклування є районні, районні у містах Києві та Севастополі місцеві державні адміністрації, виконавчі органи міських чи районних у містах, сільських, селищних рад (ст. 56 Цивільного кодексу України) [7].

Згідно з положеннями Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6] дитина-кривдник – це особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі; дитина, яка постраждала від домашнього насильства (далі – постраждала дитина), – особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства.

Органи опіки та піклування безпосередньо беруть участь у запобіганні та протидії домашньому насильству стосовно дитини та за участю дитини [8]. До повноважень органів опіки та піклування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дитини та за участю дитини належать (ст. 9 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству») [6; 9]:

1) захист прав та інтересів постраждалої дитини, дитини-кривдника, у тому числі шляхом звернення до суду, представництва прав та інтересів дитини у суді при розгляді питань, пов'язаних із здійсненням актів домашнього насильства, зокрема про видачу обмежувального припису (ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6]). Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків: заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; обмеження спілкування з постраждалою дитиною; заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб [10; 11];

2) безпосереднє надання допомоги та захисту постраждалим дітям, дітям-кривдникам, які мають статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24.09.2008 № 866 [12] органи опіки та піклування провадять діяльність із соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових і житлових прав дітей, запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей;

3) розгляд у порядку, встановленому Сімейним кодексом України [13], питання про доцільність відібрання дитини або позбавлення батьківських прав стосовно дитини, якщо кривдниками дитини є батьки (усиновлювачі) або один із них [14, 15]. Відповідно до ч. 1 та 3 ст. 170 Сімейного кодексу України суд може постановити рішення про відібрання дитини від батьків або одного з них, не позбавляючи їх батьківських прав, у випадках, якщо залишення дитини у батьків є небезпечним для її життя, здоров'я і морального виховання. Якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю дитини, орган опіки та піклування, якому стало відомо про це, приймає рішення про негайне

відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють (п. 8 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 [12]);

4) розгляд у порядку, встановленому законодавством, питань про доцільність відібрання дитини в опікуна (піклувальника), прийомних батьків, батьків-вихователів, про звільнення особи від обов'язків опікуна (піклувальника) дитини (ст. 75 Цивільного кодексу України [7], ст. 251 Сімейного кодексу України [13], п. 49 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 [12]), розірвання договору про патронат над дитиною [16], скасування рішення про влаштування дитини до дитячого будинку сімейного типу або до прийомної сім'ї у разі здійснення домашнього насильства стосовно дитини або за участю дитини [17; 18];

5) надання згоди на отримання соціальних послуг постраждалою дитиною, дитиною-кривдником, якщо батьки, інші законні представники дитини є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини. Обставини можуть бути розцінені як загроза життю або здоров'ю дитини, виходячи з її індивідуальних особливостей і потреб залежно від віку, статі, стану здоров'я, інвалідності, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної належності та етнічного походження, за результатами проведення оцінки рівня її безпеки та складення відповідного акта згідно з додатком 10 до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 [12]. Для організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці із-поміж суб'єктів утворюється міждисциплінарна команда за рішенням органу опіки та піклування із визначенням повноважень служби у справах дітей щодо організації діяльності міждисциплінарної команди шляхом формування її персонального складу на підставі пропозицій суб'єктів для забезпечення допомоги кожній конкретній дитині, яка перебуває у складних життєвих обставинах, проведення засідань міждисциплінарної команди [19];

6) надання згоди на внесення персональних даних про дитину, яка повідомила про вчинення насильства або є постраждалою особою, до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, якщо батьки, інші законні представники дитини є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (далі – Реєстр) – це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передачі), знеособлення і знищення визначених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі (ст. 16 зазначеного закону [6]). Персональні дані про особу, яка повідомила про вчинення насильства, зберігаються у Реєстрі протягом одного року із дня надходження відповідної інформації про вчинення насильства. Персональні дані про постраждалу особу зберігаються у Реєстрі протягом трьох років із дня вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі [20; 21];

7) влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя у разі неможливості проживання дитини із своїми батьками, іншими законними представниками у зв'язку зі вчиненням домашнього насильства стосовно цієї дитини або за її участю. Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 893 затверджено Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя, що визначає механізм запровадження та організації функціонування сім'ї патронатного вихователя, надання послуги патронату над дитиною, яка перебуває у складних життєвих обставинах, здійснення заходів щодо її захисту та забезпечення права на догляд, виховання в безпечному та сприятливому сімейному середовищі [22]. Метою патронату над дитиною є забезпечення захисту прав дитини, яка через складні життєві обставини тимчасово не може проживати разом із батьками/законними представниками, надання їй та її сім'ї послуг, спрямованих на реінтеграцію дитини у сім'ю або надання дитині відповідного статусу для прийняття подальших рішень з урахуванням найкращих інтересів дитини щодо забезпечення її права на виховання в сім'ї або в умовах, максимально наближених до сімейних.

Діяльність органів опіки та піклування, спрямована на запобігання та протидію домашньому насильству стосовно дитини та за участю дитини, ґрунтується на таких засадах: гарантування дітям як постраждалим і дітям-свідкам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема дитини; належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; врахування непропорційного впливу домашнього насильства на дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства; повага та неупереджене і небайдуже ставлення до дітей, які є постраждалими та дітьми-свідками, з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; конфіденційність інформації про дітей, які є постраждалими та дітьми-свідками; врахування особливих потреб та інтересів дітей; ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, із громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, медіа та іншими заінтересованими особами [6].

Висновки. Отже, підводячи підсумок, слід ще раз наголосити, що захист дітей від будь-якого насильства, зокрема домашнього, попередження злочинів проти них є надзвичайно важливим, соціально значущим і актуальним завданням, вирішення якого має міждисциплінарний характер. У діяльність щодо припинення насильства повинні залучатися працівники правоохоронної системи, органів опіки та піклування, представники соціальної та педагогічної спільнот, співробітники медичної і психологічної служб. Однак найчастіше зусилля зі створення ефективної системи профілактики та припинення насильства щодо дітей, надання допомоги жертвам жорстокого поведіння, домашнього насильства розбиваються через перешкоди.

Для усунення причин домашнього насильства в суспільстві необхідним є життя скоординованих заходів та міждисциплінарне партнерство між усіма уповноваженими суб'єктами у сфері запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством, зокрема, щодо дітей. Припинення домашнього насильства за участю дітей повинно зосереджуватися на правах та потребах постраждалих дітей та дітей-свідків домашнього насильства, і тут міждисциплінарна взаємодія має надзвичайно важливе значення для ефективного попередження такого насильства щодо жінок та їхніх дітей.

Запобігання домашньому насильству, зокрема, щодо дітей – це система заходів, що здійснюються органами публічної влади, різними інститутами суспільства та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, у тому числі дітей.

Органи опіки та піклування є одним із уповноважених органів, що беруть участь у міждисциплінарному партнерстві щодо запобігання домашньому насильству за участю дітей, зокрема кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством щодо дітей. Ефективне виконання органами опіки та піклування своїх повноважень у зазначеній сфері підвищує довіру суспільства до цієї державної інституції, сприяє створенню позитивної адміністративної практики щодо захисту прав дітей.

Список використаних джерел

1. Джуца О. М., Василевич В. В., Гіда О. Г. та ін. Профілактика злочинів : підруч. / за заг. ред. О. М. Джуци. Київ : Атіка, 2011. 720 с.
2. Зеленьак П. А., Кулакова Н. В. Запобігання кримінальним правопорушенням, що посягають на життя та здоров'я дитини в Україні : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2021. 276 с.
3. Головкін Б. М. Кримінологічні засоби забезпечення безпеки від корисливої насильницької злочинності та її прояви. *Право України*. 2011. Вип. 11. С. 238–242.
4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Король Н. П. Механізми взаємодії суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на регіональному та місцевому рівні. *Теорія та практика державного управління*. 2022. № 1(74). С. 50–62.
6. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
8. Заходи протидії домашньому насильству у випадку, якщо однією зі сторін є дитина.

Безоплатна правова допомога. URL : <http://surl.li/ftfxu>.

9. Запобігання та протидія насильству: метод. рекомендації. Київ : Міністерство освіти і науки України ; Міністерство молоді та спорту України, 2018. URL : <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>.

10. Гловюк І. Обмежувальний припис та кримінальні провадження за ст. 126-1 КК України: питання судової практики Верховного Суду. *HSA*. URL : <http://surl.li/kx1wz>.

11. Обмежувальний припис для потерпілих від домашнього насильства. *Вакулівська сільська територіальна громада*. URL : <http://surl.li/kxmct>.

12. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>.

13. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

14. Бугасць Т., Ковальова О., Пашко Н. Подолання насильства щодо дитини: координація дій : інформація для спеціалістів. 2020. 36 с. URL : <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/5.pdf>.

15. Соловійова О. М., Зима О. Т. Неповнолітній як постраждала особа та суб'єкт домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 392–396. URL : http://www.lsej.org.ua/6_2023/91.pdf.

16. Логвінова М. В. Законодавче регулювання припинення та розірвання договору про патронат над дитиною. *Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*. 2019. № 3. С. 95–99. <http://surl.li/kxnnj>.

17. Пругян Д. С. Припинення опіки та звільнення опікуна за цивільним законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. № 66. С. 179–186. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/5237?locale-attribute=ru>.

18. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-п#Text>.

19. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>.

20. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text>.

21. Бондаренко О. С., Верещака Я. В. Єдиний Державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: оцінка ефективності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 301–303. URL : http://www.lsej.org.ua/2_2020/80.pdf.

22. Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 893. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text>.

Надійшла до редакції 10.09.2023

References

1. Dzhuzha, O. M., Vasylevych, V. V., Hida O. H. (2011) *Profilaktyka zlochyniv* [Crime prevention] : pidruch. / za zah. red. O. M. Dzhuzhy. Kyiv : Atika. 720 p. [in Ukr.].

2. Zeleniak, P. A., Kulakova, N. V. (2021) *Zapobihannia kryminalnym pravoporushenniam, shcho posiahaiut na zhyttia ta zdorovia dytyny v Ukraini* [Prevention of criminal offenses affecting the life and health of children in Ukraine] : monohrafiia. Kyiv : FOP Maslakov. 276 p. [in Ukr.].

3. Holovkin, B. M. (2011) *Kryminolohichni zasoby zabezpechennia bezpeky vid koryslyvoi nasylnytskoi zlochynnosti ta yii proiavy* [Criminological measures for preventing profit-driven violent crime and its manifestations]. *Pravo Ukrainy*. Issue 11, pp. 238–242. [in Ukr.].

4. Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialni ustanovy dlia ditei [About child protection agencies and specialized institutions for children] : *Zakon Ukrainy* vid 24.01.1995. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukr.].

5. Korol, N. P. (2022) *Mekhanizmy vzaiemodii subiektiv u sferi zapobihannia ta proty-dii domashnomu nasylstvu na rehionalnomu ta mistsevomu rivni* [Mechanisms of interaction among stakeholders in the field of preventing and combating domestic violence at the regional and local levels]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*. № 1 (74), pp. 50–62. [in Ukr.].

6. Pro zapobihannia ta protydiuu domashnomu nasylstvu [About preventing and combating domestic violence] : *Zakon Ukrainy* vid 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>. [in Ukr.].

7. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil code of Ukraine] : *Zakon Ukrainy* vid 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. [in Ukr.].

8. *Zakhody proty dii domashnomu nasylstvu u vypadku, yakshcho odniieiu zi storin ye dytyna* [Measures to combat domestic violence in cases where one of the parties is a child]. *Bezoplatna pravova*

dopomoha. URL : <http://surl.li/fffxu>. [in Ukr.].

9. Zapobihannia ta protydiia nasylstvu [Prevention and combating violence] : metod. rekomendatsii. Kyiv : Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy ; Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy, 2018. URL : <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>. [in Ukr.].

10. Hloviuk I. Obmezhuvalnyi prypys ta kryminalni provadzhennia za st. 126-1 KK Ukrainy: pytannia sudovoi praktyky Verkhovnoho Sudu [Restraining order and criminal proceedings under article 126-1 of the Criminal code of Ukraine: issues in the judicial practice of the Supreme Court]. *HSA*. URL : <http://surl.li/kx1wz>. [in Ukr.].

11. Obmezhuvalnyi prypys dlia poterpilykh vid domashnoho nasylstva [Restraining order for domestic violence victims]. *Vakulivska silska terytorialna hromada*. URL : <http://surl.li/kxmct>. [in Ukr.].

12. Pytannia diialnosti orhaniv opiky ta pikluvannia, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny [Issues related to the activities of guardianship and custody authorities in protecting the rights of children] : resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine vid 24.09.2008 № 866. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].

13. Simeinyi kodeks Ukrainy [Family code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 10.01.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. [in Ukr.].

14. Buhaiets, T., Kovalova, O., Pashko, N. (2020) Podolannia nasylstva shchodo dytyny: koordynatsiia dii [Combating violence against children: coordinated action] : informatsiia dlia spetsialistiv. 36 p. URL : <http://pnp.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/5.pdf>. [in Ukr.].

15. Soloviova, O. M., Zyma, O. T. (2023) Nepovnolitnii yak postrazhdala osoba ta subiekt domashnoho nasylstva [Minors as victims and perpetrators of domestic violence]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 6, pp. 392–396. URL : http://www.lsej.org.ua/6_2023/91.pdf. [in Ukr.].

16. Lohvinova, M. V. (2019) Zakonodavche rehuliuвання prypynennia ta rozirvannia dohovoru pro patronat nad dytynoiu [Legislative regulation of the termination and dissolution of a child guardianship agreement]. *Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka*. № 3, pp. 95–99. <http://surl.li/kxnmj>. [in Ukr.].

17. Prutian D. S. (2012) Prypynennia opiky ta zvilnennia opikuna za tsyvilnym zakonodavstvom Ukrainy [Termination of guardianship and removal of a guardian under civil legislation of Ukraine]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. № 66, pp. 179–186. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/5237?locale-attribute=ru>. [in Ukr.].

18. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dytiachyi budynok simeinoho typu [On the approval of the Regulation on a family-type orphanage] : resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine vid 26.04.2002 № 564. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-п#Text>.

19. Pro zabezpechennia sotsialnoho zakhystu ditei, yaki perebuvaui u skladnykh zhyttievkykh obstavynakh [About ensuring social protection of children who are in difficult life circumstances] : resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine vid 01.06.2020 № 585. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].

20. Pro zatverdzhennia Poriadku formuvannia, vedennia ta dostupu do Yedynoho derzhavnoho reiestru vypadkiv domashnoho nasylstva ta nasylstva za oznakoiu stati: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the Procedure for the formation, maintenance and access to the Unified State Register of cases of domestic violence and gender-based violence] : resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine vid 20.03.2019 № 234. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].

21. Bondarenko, O. S., Vereshchaka, Ya. V. (2020) Yedynyi Derzhavnyi reiestr vypadkiv domashnoho nasylstva ta nasylstva za oznakoiu stati: otsinka efektyvnosti [Unified State register of domestic violence and gender-based violence cases: assessment of effectiveness]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 2, pp. 301–303. URL : http://www.lsej.org.ua/2_2020/80.pdf. [in Ukr.].

22. Deiaki pytannia zakhystu prav dytyny ta nadannia posluhy patronatu nad dytynoiu [Some issues related to child rights protection and providing guardianship services for children] : resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine vid 20.08.2021 № 893. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Alyona Ponomaryova. The powers of guardianship and custody authorities in the field of preventing criminal offenses related to domestic violence against children. In the article, the analysis of legislative acts in the field of preventing and combating domestic violence, including involving children, is conducted. It is concluded that national legislation regulates a wide range of entities involved in activities related to preventing and combating domestic violence (specialized authorities in the field of preventing and combating domestic violence, other bodies and institutions responsible for implementing measures in the field of preventing and combating domestic violence, general and specialized support services for victims, Ukrainian citizens, foreigners, and stateless persons legally residing in Ukraine).

It is emphasized that guardianship and custody authorities are one of the authorized bodies whose activities are aimed at preventing criminal offenses related to domestic violence against children. The article discusses the powers of guardianship and custody authorities in the field of combating domestic violence involving children.

Principles on which the activities of guardianship and custody authorities are based, aimed at

preventing and combating domestic violence concerning a child and involving a child, are established: ensuring the safety and fundamental rights and freedoms of the child as victims and child witnesses; consideration of the disproportionate impact of domestic violence on children and adults, observance of the principle of ensuring equal rights during the implementation of measures in the field of preventing and combating domestic violence; confidentiality of information about children who are victims and child witnesses; taking into account the special needs and interests of children, and more.

A conclusion is made about the need for an interdisciplinary approach to the development and implementation of a system of measures aimed at increasing public awareness of the forms, causes, and consequences of domestic violence, forming an intolerant attitude towards violent behavior, and fostering a caring attitude towards children who are victims and child witnesses of domestic violence.

Keywords: *violence, domestic violence, criminal offenses, guardianship authorities, prevention of violence, guardianship, children.*

УДК 342.6:342.922(477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-293-300

Максим ПРИШЕДЬКО©

аспірант

(Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», м. Київ, Україна)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ РЕЄСТРІВ

У статті викладено деякі результати дослідження основних напрямів роботи органів виконавчої влади, інших державних органів України щодо формування та функціонування державних реєстрів, досліджено особливості цієї діяльності. Основну увагу зосереджено на питаннях нормативно-правового, організаційного забезпечення діяльності у цій сфері та особливостях практичної роботи по формуванню та функціонуванню державних реєстрів.

Розглянувши роль і місце Президента України, Кабінету Міністрів України, народних депутатів України (Верховної Ради України) у питанні формування та функціонування державних реєстрів, нами насамперед акцентовано на їх ролі у формуванні державної політики у цій сфері як суб'єктів, які наділені правом законодавчої ініціативи. Основні положення щодо особливостей нормативної діяльності центральних органів виконавчої влади, інших державних органів як держателів (розпорядників) державних реєстрів, її основні напрями зроблені на підставі дослідження положень про центральні органи виконавчої влади, законів про конкретні державні реєстри та їх положень. У статті розглянуто особливості практичної роботи щодо формування та функціонування державних реєстрів, яку здійснюють центральний орган виконавчої влади, його територіальні органи, інші державні органи як держателі державних реєстрів та їх територіальні органи.

Зазначено, що здійснення організаційних заходів у сфері формування і функціонування державних реєстрів є одним з основних напрямів роботи держателів (розпорядників) державних реєстрів та їх територіальних органів. На визначення пріоритетних напрямів організаційної діяльності держателів (розпорядників) державних реєстрів впливають, зокрема, такі фактори, як мета створення державного реєстру та його основні завдання, особливості об'єкта правового регулювання тощо.

У статті досліджено особливості діяльності щодо формування державних реєстрів як шляхом державної реєстрації, так і шляхом внесення до державного реєстру органами ведення реєстру відомостей про об'єкт певного правового статусу на підставі вимог нормативних актів, а також особливості правових наслідків у цих випадках.

Важливими напрямками діяльності органів державної влади, інших державних органів у сфері формування і функціонування державних реєстрів, що розглянуті у статті, є забезпечення доступу до інформації, що міститься в державних реєстрах, діяльність по забезпеченню захисту інформації, здійснення контролю за діяльністю у сфері формування та ведення державних реєстрів.

Ключові слова: *держатель державного реєстру, нормативно-правове регулювання, адміністратор державного реєстру, державна реєстрація, державний реєстратор, органи ведення державного реєстру, правовий режим доступу до інформації, захист персональних даних.*

© М. Пришедько, 2023

pravo@ndcpi.org.ua